

JAKOB SANDE (1906-1967)

Jakob Sande fant som lyriker sin egen tone helt fra debuten: den rytmiske og sangbare, den kritiske og delvis makabre. "Svarte næter" fikk meget god mottagelse, og den ble fulgt av flere suksess-samlinger. Sande tok sosial urett på alvor, og han viste sterk harme på vegne av den lille mann og hans ofte håpløse kamp mot øvrighet og pengemakt. Disse sidene ved Sandes lyrikk er nok kommet litt i skyggen av visene, men med årene er det sosiale aspektet blitt stadig mer framhevet. Men det er ikke til å komme utenom at diktene hans nærmest ropte om å bli satt musikk til. Kurt Foss/ Reidar Bø var først ute, senere gjorde Ivar Medaas/ Geirr Tveit sitt for å forsterke populariteten. "Fløytelåt", "Fabel", "Hestehandlarar" er noe de aller fleste kjenner, og fins det noen som ikke av og til har mumlet at "i morgon skal eg byrje på eit nytt og betre liv –trur eg"?

Sande var altså sangbar som få, men likevel ingen tannløs dikter. Han kunne være svært så krass i virkemidlene, og han fikk pietistiske miljøer på nakken for det de mente var blasfemi. Han hadde det heller ikke helt enkelt i det småborgerlige skolemiljøet han hadde sitt daglige virke i.

I løpet av sine siste 10 leveår utga Sande bare en eneste diktsamling, nokså annerledes enn de tidligere. Han lengter ikke bare fra byen ut til havet og tilbake til ungdomslandet, han lengter like mye etter den endelige hvilen.

Bibliofilt har vi ikke klart å oppspore noe spennende i Sandes produksjon. Det fins en del særtrykk og spesialutgaver, men alt har vært trykt tidligere og hører ikke hjemme i denne oversikten.

Diktsamlinger kommer aldri i store førsteopplag, men direkte sjeldne er hverken "Svarte næter" eller noen av de andre samlingene. Den mest sjeldne er trolig "Krossen og sleggja". Prismessig har de tidlige bøkene nå passert 1000 kroner, og de fleste av de øvrige må en regne med å gi 500 kroner for.

JAKOB SANDES FØRSTEUTGAVER:

- 1929: Svarte næter. Dikt. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Albert Jærn.*
- 1931: Storm frå vest. Dikt. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Albert Jærn.*
- 1933: Frå Sunnfjord til Rio. Dikt. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet, usignert. *
- 1935: Straumar i djupet. Noveller. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet, usignert.
- 1936: Villskog. Dikt. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, komponert, usignert.
- 1939: Krossen og sleggja. Dikt i utval 1929-1939. (Inneholder flere nye dikt). Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet, usignert. Hellsjirtingbind.
- 1943: Eit herrens vér. Noveller. Tell Forlag.
Innbinding: Omslag, tegnet av Roar Ydse. Pappbind. Det er to varianter av omslaget:
A. Det vanlige omslaget tegnet av Ydse.
B. Et nyere omslag hvor det på bakomslaget er tilføyet: "Eit herrens vér vart prenta og låg føre til utsending alt i 1943, men vart lagt på lager då parolen om kulturpause kom".
- 1945: Guten og grenda. Dikt. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Jakob Rask Arnesen.
- 1946: Skarlagensnora. Noveller. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Ulf Aas. Pappbind. Finnes også med for- og bakomslag medbundet.

- 1950: Korn og klunger. Dikt. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Jørleif Uthaug.
- 1955: Sirius. Dikt. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Jostein Øverlid.
- 1958: Skreddarsveinen og andre viser. Med klaverarrangementer av Kåre Siem og tegninger av Kjell Aukrust.
Innbinding: Omslag, tegnet av Aukrust.
- 1961: Det kveldar på Kobbeskjer. Dikt. Gyldendal.
Innbinding: Omslag, tegnet av Borghild Rud. Sjirtingryggbind. Finnes også med for- og bakomslag medbundet.
- 1964: Hestevrinsk og fløytelåt. Viser med melodiar av Ivar Medaas og Geirr Tveitt. Illustrert av Unni-Lise Jonsmoen.
Samlaget.
Innbinding: Kartonasje, tegnet av Unni-Lise Jonsmoen.

Et særtrykk:

- 1966: Dikt. Tegninger av Kaare Espolin Johnson. Utgitt av A/S Informasjonsfilm. 600 nummererte eksemplarer.
Innbinding: Pappbind.